

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В.Н. КАРАЗІНА

Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
з дисципліни

«ПРОЦЕСИ МОДЕРНІЗАЦІЇ В КРАЇНАХ АЗІЇ ТА АФРИКИ»

рівень вищої освіти
галузь знань
спеціальність

перший (бакалаврський)
29 «Міжнародні відносини»
291 «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»
«Міжнародні відносини та
регіональні студії»
за вибором
міжнародних економічних відносин та
туристичного бізнесу

освітня програма

вид дисципліни
факультет

Укладач: к.е.н., доц. Баранова В.В.

2020/ 2021 навчальний рік

I. Навчальний контент

Тема 1. Економічна система та структура світового господарства

Економіка в структурі суспільства. Система економічних законів. Методи економічних досліджень. Поняття «світове господарство» та «світова економіка». Типи економічних систем та їх характеристика. Елементи системи світової економіки. Галузева структура світового господарства. Основні пропорції розвитку світового господарства.

Стадії економічного росту національних економік. Доіндустріальна стадія розвитку світового господарства. Індустріальна стадія та її етапи. Постіндустріальна стадія.

Система показників рівнів розвитку світового господарства. Валовий внутрішній продукт, валовий національний продукт та механізм їх визначення. Проблема тінізації економіки.

Тема 2. Модернізація: сутність, види, значення в сучасних трансформаційних зрушеннях та її ціннісний вимір

Основні теорії та підходи до розуміння «модернізаційні процеси». Періодизація становлення теорії модернізації. Загальні характеристики модернізації. Моделі здійснення системної трансформації. Особливості і роль політичної модернізації в сучасних трансформаційних зрушеннях.

Модернізація, постмодернізація та демодернізація (неоархаїзація), як фактор виникнення транзитної, незавершеної ситуації цивілізаційних зрушень. Характеристика їх складових елементів.

Інтеграційні процеси в світовому господарстві. Глобальні проблеми світового господарства.

Тема 3. Розвиток інтеграційних процесів країн Азії та Африки

Види міжнародних інтеграційних об'єднань: політико-економічні організації, торгово-економічні об'єднання, політичні союзи і військові блоки. Основні інтеграційні утворення Європи, Азії, Африки та Америки. Трансконтинентальні інтеграційні структури.

Найбільші інтеграційні об'єднання сучасного світу: Європейський Союз (ЄС), Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА), Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС). БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай, ПАР): потенціал та перспективи розвитку. Інтеграція на мега-, мета-, макро-, мезорівнях і створення відповідних міжнародних організацій. Переваги і недоліки різних форм інтеграційних об'єднань.

Тема 4. Модернізаційний потенціал та чинники його формування країн Азії

Чинники формування національної економіки. Населення і трудовий потенціал. Формування ринку праці та його проблеми. Науково-технічні основи економіки країн. Науково-технічний потенціал в країнах Азії (Китай, Японія, Ізраїль, ОАЄ, Сінгапур, Катар, Кувейт).

Тема 5. Економічна характеристика країн Азії як основа модернізаційних процесів

Фінансово-кредитна система країн Азії. Трансформація грошово-кредитної політики країн Азії. Система економічного управління та регулювання. Внутрішні відмінності економічного розвитку країн.

Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства. Податково-бюджетна політика країн Азії. Бюджетний дефіцит та державний борг. Інструменти державної зовнішньоекономічної політики та зовнішньоекономічні зв'язки. Зовнішньоекономічні зв'язки країн.

Сучасний рівень розвитку економіки країн Азії. Система показників рівнів розвитку (СНР). Валовий внутрішній продукт, валовий національний продукт, чистий національний продукт, національний дохід. Тіньова економіка та її вплив на економічну безпеку країн Азії.

Тема 6. Модернізаційний потенціал та чинники його формування країн Африки

Науково-технічний потенціал в країнах Африки (ЮАР, Туніс, Алжир, Ангола). Природно-ресурсний потенціал країн Азії та Африки. Економічна оцінка природних ресурсів країн Азії та Африки.

Тема 7. Економічна характеристика країн Африки як основа модернізаційних процесів

Фінансово-кредитна система країн Африки. Трансформація грошово-кредитної політики країн Африки. Внутрішні відмінності економічного розвитку країн регіону. Система економічного управління та регулювання.

Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства. Податково-бюджетна політика країн Африки. Бюджетний дефіцит та державний борг. Інструменти державної зовнішньоекономічної політики та зовнішньоекономічні зв'язки. Зовнішньоекономічні зв'язки країн.

Сучасний рівень розвитку економіки країн Африки. Система показників рівнів розвитку (СНР). Валовий внутрішній продукт, валовий

національний продукт, чистий національний продукт, національний дохід. Тіньова економіка та її вплив на економічну безпеку країн Африки.

Тема 8. Модернізація – сучасний тренд розвитку держав та суспільства

Модернізація державного управління країн Азії та Африки в умовах глобальної інтеграції. Вплив на умови взаємовідносин між державами. Рівні, форми та засоби модернізації державного управління.

Тема 9. Сучасні проблеми та перспективи розвитку країн Азії та Африки

Постіндустріалізація як головна тенденція розвитку у сучасній світовій економіці. Інтернаціоналізація, глобалізація та транснаціоналізація господарської діяльності. Інтеграційні процеси в світовому господарстві. Глобальні проблеми світового господарства: екологічні виклики, міжнародна злочинність, нелегальна міграція, конфлікт цивілізацій та ін..

Рекомендоване методичне забезпечення

Основна література

1. Гражевська Н.І. Еволюція сучасних економічних систем. – К.: Знання, 2011.
2. Купер Дж. Природа финансовых кризисов / Пер. с англ. – СПб: Best Business Books, 2010.
3. Макроекономічна політика у макроекономічній стабілізації національної економіки / за наук. ред. проф. І. Ф. Радіонової. – К. : Університет економіки та права «КРОК», 2017.
4. Делюсин Л.П. Китай: полвека – две эпохи. М., 2005.
5. Міжнародні відносини та зовнішня політика. 1980-2000 рр. – К.: Либідь, 2001. – 624 с.
6. Чужиков В.І. Економіка зарубіжних країн: навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2005.

Допоміжна література

1. Полтерович В. Стратегии модернизации, институты и коалиции / В. Полтерович // Вопросы экономики. – 2008. – № 4. – С. 4-24.
2. Киндзерский Ю. Экономическое развитие и трансформация промышленной политики в мире: уроки для Украины / Ю. Киндзерский // Экономика Украины. – 2010. – № 5. – С. 4-15.
3. Левковець О. Модернізація економіки України: зміст, умови, ризики / О. Левковець // Бізнес Інформ. – 2011. – № 10. – С. 4-9.

4. Рустамов Э. Принципы эволюционной модернизации переходных экономик / Э. Рустамов // Вопросы экономики. – 2009. – № 7. – С. 85-96.
5. Онищенко В. Модернізація як імператив розвитку України / В. Онищенко // Економіка України. – 2011. – № 7. – С. 4-14.
6. Бородіна О. Принцип компліментарності в міждисциплінарних дослідженнях економіки / О. Бородіна // Економіка і прогнозування. – 2015. – № 2. – С. 47-58.
7. Качала Т. Модернізація як необхідна умова економічної відбудови / Т. Качала // Волинського інституту економіки та менеджменту. – 2011. – № 2. – С. 163-171.
8. Модернізація України. Визначення пріоритетів реформ. Проект до обговорення / [відп. ред. І. Коліушко, І. Бураковський, О. Сушко, Є. Захаров, Є. Бистрицький]; Мережа підтримки реформ. – К., 2009. – 123 с.
9. Бужимська К. Модернізація економіки: техно-логічно-структурний аспект / К. Бужимська // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2009. – № 3. – С. 214-217.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. www.worldbank.org – офіційний сайт Світового Банку
2. www.mfa.gov.ua – офіційний сайт Міністерства закордонних справ України
3. www.wto.org – офіційний сайт Світової організації торгівлі
4. www.un.org – офіційний сайт Організації об'єднаних націй (ООН)
5. <http://www.me.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі України
6. <http://www.nbuv.gov.ua/> – офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського
7. Українська асоціація китаєзнавців (ресурси з історії Китаю) // <http://sinologist.com.ua/uk>.

II. Плани практичних (семінарських) занять, завдання для лабораторних робіт, самостійної роботи

<i>Зміст практичних (семінарських) занять та самостійної роботи</i>
<i>Тема 1.</i> Опрацювання навчального матеріалу, додаткової рекомендованої літератури з теми «Економічна система та структура світового господарства»: - охарактеризувати типи економічних систем. Навести приклади країн за відповідністю; - охарактеризувати стадії економічного росту національних економік; - розглянути та охарактеризувати систему національних рахунків; - підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань.
<i>Тема 2.</i> Опрацювання навчального матеріалу, додаткової рекомендованої літератури з теми «Модернізація: сутність, види, значення в сучасних трансформаційних зрушеннях та її ціннісний вимір»: - охарактеризувати теорії та підходи до розуміння «модернізаційні процеси»; - охарактеризувати глобальні проблеми світового господарства (з прикладами); - підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань.
<i>Тема 3.</i> Опрацювання навчального матеріалу, додаткової рекомендованої літератури з теми «Розвиток інтеграційних процесів країн Азії та Африки»: - підготувати наукову доповідь у вигляді презентації на тему: «Основні нарямки діяльності та ефективність ОБСЄ»; - скласти порівняльну таблицю інтеграційних об'єднань країн Азії та Африки, в якій розшифрувати аббревіатуру, вказати дату створення, основну мету та склад учасників; - підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань.
<i>Тема 4.</i> Опрацювання навчального матеріалу, додаткової рекомендованої літератури з теми «Модернізаційний потенціал та чинники його формування країн Азії»: - охарактеризувати чинники формування національної економіки країн Азії (за вибором здобувача вищої освіти); - здійснити економічну оцінку природних ресурсів країни Азії (за вибором здобувача вищої освіти);

- підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань.

Тема 5. Опрацювання навчального матеріалу, додаткової рекомендованої літератури з теми «Економічна характеристика країн Азії як основа модернізаційних процесів»:

- порівняти трансформаційні зміни грошово-кредитної політики країн Азії (за вибором здобувача вищої освіти);
- охарактеризувати можливість здійснення модернізаційних процесів (змін) в країнах Азії (за вибором здобувача вищої освіти);
- проаналізувати вплив тіньової економіки на економічну безпеку країн Азії (за вибором здобувача вищої освіти);
- виконати порівняльний аналіз бюджетного дефіциту та державного боргу країн Азії (за вибором здобувача вищої освіти);
- підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань.

Тема 6. Опрацювання навчального матеріалу, додаткової рекомендованої літератури з теми «Модернізаційний потенціал та чинники його формування країн Африки»:

- охарактеризувати чинники формування національної економіки країн Африки (за вибором здобувача вищої освіти);
- здійснити економічну оцінку природних ресурсів країни Африки (за вибором здобувача вищої освіти);
- підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань.

Тема 7. Опрацювання навчального матеріалу, додаткової рекомендованої літератури з теми «Економічна характеристика країн Африки як основа модернізаційних процесів»:

- порівняти трансформаційні зміни грошово-кредитної політики країн Африки (за вибором здобувача вищої освіти);
- виконати порівняльний аналіз бюджетного дефіциту та державного боргу країн Африки (за вибором здобувача вищої освіти);
- охарактеризувати можливість здійснення модернізаційних процесів (змін) в країнах Африки (за вибором здобувача вищої освіти);
- проаналізувати вплив тіньової економіки на економічну безпеку країн Африки (за вибором здобувача вищої освіти);
- підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань.

Тема 8. Опрацювання навчального матеріалу, додаткової рекомендованої літератури з теми «Модернізація – сучасний тренд розвитку держав та суспільства»:

- виконати порівняльний аналіз модернізаційних процесів (змін) державного управління країн Азії та Африки в умовах глобальної інтеграції (за вибором здобувача вищої освіти);
- підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань.

Тема 9. Опрацювання навчального матеріалу, додаткової рекомендованої літератури з теми «Сучасні проблеми та перспективи розвитку країн Азії та Африки»:

- знайти 10 визначень терміну «глобалізація» та здійснити їх порівняльний аналіз;
- визначте та охарактеризуйте глобальні цілі людства та проаналізуйте проблеми їх реалізації;
- підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань.

ІІІ. Питання, задачі, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти, для контрольних робіт, передбачених навчальним планом, після атестаційного моніторингу набутих знань і вмінь з навчальної дисципліни

Контрольна робота не передбачена навчальним планом.

Засвоєння тем розділів (поточний контроль) здійснюється на семінарських заняттях відповідно до контрольних цілей. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи.

Поточний контроль і оцінювання результатів навчання передбачає виставлення оцінок за всіма формами проведення занять:

- контроль та оцінювання активності роботи студента під час лекційних, семінарських і практичних занять;
- контроль та оцінювання якості підготовки та розробки проектних завдань;
- контроль засвоєння теоретичного та практичного матеріалу;
- контроль та оцінювання вмінь вирішувати ситуаційні та евристичні задачі;
- контроль та оцінювання вмінь проводити дослідження та презентувати їх.

Підсумковий контроль засвоєння матеріалу здійснюється по їх завершенню на основі проведення поточної контрольної роботи за темами. Завданням контролю є оцінювання знань, умінь та практичних навичок студентів, набутих під час вивчення тем.

Семестровий підсумковий контроль проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному даною програмою дисципліни.

Застосовуються такі методи контролю підготовки студентів:

- усні відповіді на семінарських заняттях;
- колоквіум;
- тестові завдання;
- виконання творчих завдань;
- розв'язування ситуаційних задач.

Оцінка успішності студента є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок засвоєння окремих тем.

Критерії оцінювання:

- усні відповіді на семінарських заняттях, розв'язування ситуаційних задач – 1 б.
- виконання творчих завдань, презентацій та виступів – 3 б.
- поточна контрольна робота за темою (тестові завдання) – 3 б.

При вивченні кожної теми проводиться поточний контроль у формі усного опитування та виступів студентів. Студент може отримати від 1 до 7 балів за кожну тему. **Максимальна кількість балів поточного контролю – 60 балів.**

Якщо здобувач вищої освіти з поважної причини (та у інших випадках, що не суперечать Положенню про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті ім. В.Н. Каразіна) був відсутнім на семінарських заняттях, то в нього є можливість отримати додаткові бали за умови виконання індивідуального завдання. Форма виконання – творче завдання на тему: «Порівняльна характеристика модернізаційних процесів країн Азії та Африки (студент обирає самостійно країну Азії та Африки для порівняння)».

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення екзамену. **Загальна (максимальна) кількість балів за успішне виконання екзаменаційних завдань – 40 балів.** Час виконання – до 80 хвилин.

IV. Завдання семестрових екзаменів (письмових залікових робіт)

При вивченні кожної теми проводиться поточний контроль у формі усного опитування та виступів студентів. Студент може отримати від 1 до 7 балів за кожну тему. Максимальна кількість балів поточного контролю – 60 балів.

Максимальна кількість балів за екзамен складає 40 балів.

Відповідно, максимальна кількість набраних балів по вивченню дисципліни складає 100 балів.

Форма контролю – екзамен. Вміст екзаменаційного білета й оцінювання відповідей на екзамені:

Теоретичне питання – 12 балів

Творче питання – 16 балів

Теоретичне питання – 12 балів

Питання до іспиту

з дисципліни «Модернізаційні процеси в економіці країн Азії та Африки»

1. Напрями регулювання модернізаційних процесів у сучасному світі.
2. Основні теорії модернізаційних процесів.
3. Модернізація державного управління в контексті європейських інтеграційних процесів.
4. Основні принципи теорії постмодернізації.
5. Політика і суспільство в епоху постмодерну. Основні принципи соціополітичного розвитку постсучасного суспільства.
6. Світовий фінансовий ринок, його структура і тенденції розвитку.
7. Сутність і форми міжнародного руху капіталу.
8. Міжнародний поділ праці: сутність, форми та критерії спеціалізації країн.
9. Основні тенденції економічного розвитку провідних держав в епоху Промислової революції.
10. Проблеми тіньової економіки країн Азії та Африки.
11. Роль природно-ресурсного потенціалу в країнах Азії та Африки.
12. Розвиток нових технологій та їх вплив на соціальну структуру і політичні механізми сучасного суспільства країн Азії та Африки.
13. Роль інформаційного чинника в розвитку політичних процесів в епоху постмодерну країн Азії та Африки.
14. Міжнародне енергетичне співробітництво як основний чинник функціонування світової економіки.
15. ТНК та їх роль у світовому економічному розвитку.
16. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Японії.

17. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки КНР.
18. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Грузії.
19. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Вірменії.
20. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Азербайджану.
21. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Туреччини.
22. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки ОАЄ.
23. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Ізраїлю.
24. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Іраку.
25. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Кувейт.
26. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Південної Кореї.
27. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Узбекистану.
28. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Туркменістану.
29. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Таджикистану.
30. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки ПАР.
31. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Єгипту.
32. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Алжиру.
33. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Анголи.
34. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Ефіопії.
35. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Лівії.
36. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Марокко.
37. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Тунісу.

V. Особливості навчання за денною формою в умовах подовження дії обставин непоборної сили (в тому числі запровадження карантинних обмежень через пандемію)

В умовах дії карантинних обмежень освітній процес в університеті здійснюється за змішаною формою навчання, а саме:

- дистанційно (за затвердженим розкладом занять) на платформі Zoom проводяться всі лекційні заняття;
- дистанційно на платформі Zoom та Classroom проводяться практичні (семінарські), індивідуальні заняття та консультації, контроль самостійної роботи;
- аудиторно (за затвердженим розкладом занять) в обсязі у відсотках від відведених аудиторних годин практичних/семінарських занять за робочими начальними планами (проводяться до 10%) у навчальних групах кількістю до 20 осіб з урахуванням відповідних санітарних і протиепідемічних заходів.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких карантинних обмежень з заборonoю відвідування ЗВО студентам денної форми навчання надається можливість (за заявою, погодженою деканом факультету) скласти екзамен в тестовій формі дистанційно на платформі Classroom.

Приклад екзаменаційного білету

Харківський національний університет імені В.Н Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Освітньо-кваліфікаційний рівень	бакалаврський
Спеціальність	291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Семестр	<u>8</u>
Форма навчання	<u>денна</u>
Навчальна дисципліна	Процеси модернізації в країнах Азії та Африки

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Характеристика природно-ресурсного потенціалу Єгипту. (12 балів)
2. ТНК та їх роль у світовому економічному розвитку. (16 балів)
3. Тенденції, проблеми та перспективи розвитку економіки Туркменістану. (12 балів)

Затверджено на засіданні кафедри туристичного бізнесу та країнознавства
Протокол № 1 від «28» серпня 2020 року

Завідувач кафедри _____
(підпис)

А.Ю. Парфіненко
(прізвище та ініціали)

Екзаменатор _____
(підпис)

В.В. Баранова
(прізвище та ініціали)